
لا سلفية ولا إخوان ..
.. أنا طائفتي الحرّية

Bouwen aan alternatieve perspectieven in het heden: het praktijkvoorbeeld van de Syrische communes

Vertaling van het artikel *Building alternative futures in the present: the case of Syria's communes* door Leila Al Shami voor het tijdschrift *The Funambulist*

Op 18 maart 2021 herdenken mensen overal ter wereld de 150e verjaardag van de Parijse Commune. Op deze datum eisten gewone mannen en vrouwen de macht voor zichzelf op, namen de controle over hun stad over en bestuurden gedurende meer dan twee maanden hun eigen zaken onafhankelijk van de staat, voordat ze in een bloedige week werden verpletterd door de Franse regering in Versailles. Het experiment van de Communards met autonome, democratische zelforganisatie, als middel om zowel weerstand te bieden aan de tirannie van de staat als er een radicaal alternatief voor te creëren, neemt een belangrijke plaats in in de collectieve verbeelding en heeft generaties revolutionairen geïnspireerd.

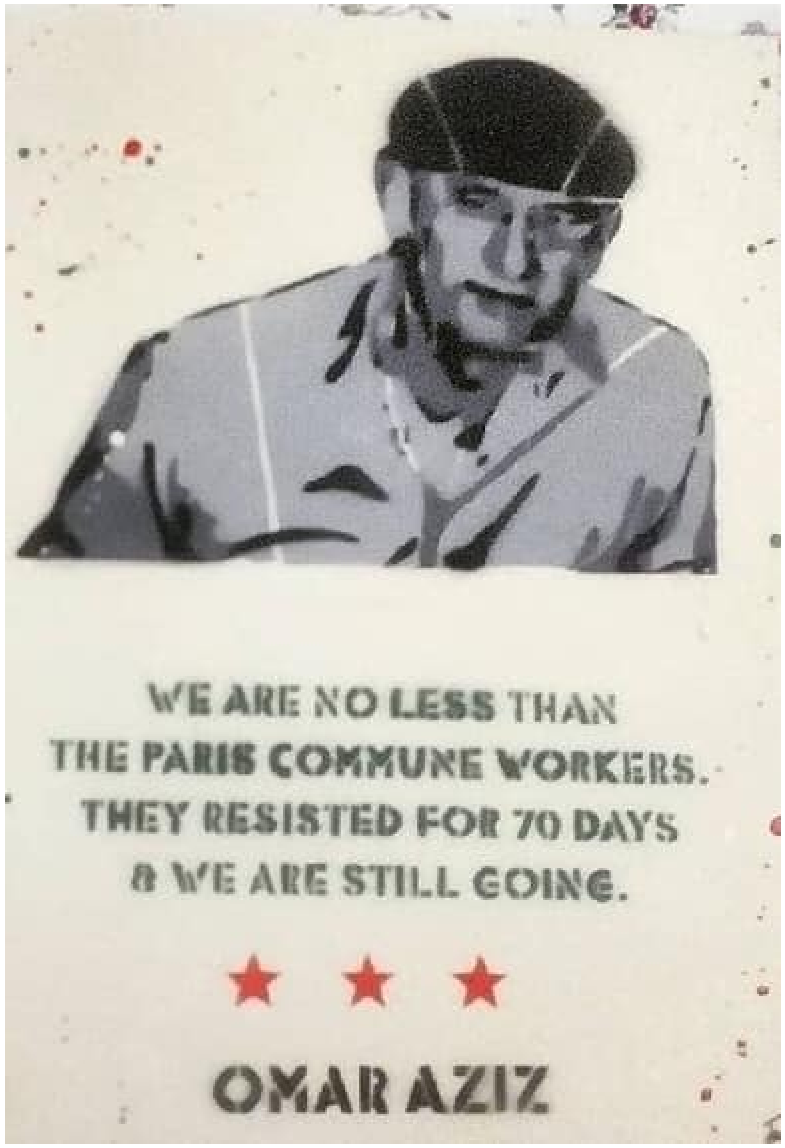
Op 18 maart zal een andere verjaardag voorbijgaan, maar ongetwijfeld met veel minder bijval wereldwijd. Op deze datum, tien jaar geleden, vonden in de Zuid-Syrische stad Dera'a grootschalige protesten plaats als reactie op de arrestatie en marteling van een groep schoolkinderen die anti-regeringsgraffiti op een muur hadden geschilderd. Veiligheidstroepen openden het vuur op de demonstranten, waarbij ten minste vier doden vielen, en wekten in brede kring de woede van het publiek op. In de daaropvolgende dagen verspreidden de protesten zich over het hele land en groeiden uit tot een revolutionaire beweging die vrijheid eiste van de al vier decennia durende dictatuur van het Assad-regime. In de daaropvolgende jaren, toen mensen de

wapens opnamen en de staat dwongen zich uit hun gemeenschappen terug te trekken, gingen Syriërs opmerkelijke experimenten aan met autonome zelforganisatie, ondanks de wreedheid van de contrarevolutie die op hen werd losgelaten. Al in 2012 vergeleek Omar Aziz, een Syrische econoom, intellectueel en anarchistische dissident, de eerste van deze experimenten met de Commune van Parijs.

Omar Aziz was niet slechts een toeschouwer bij de gebeurtenissen in Syrië. Hij woonde en werkte in ballingschap, maar keerde in 2011 op 63-jarige leeftijd terug naar zijn geboortedorp Damascus om deel te nemen aan de opstand tegen het regime. Hij raakte betrokken bij revolutionaire organisatie en het verlenen van hulp aan gezinnen die uit de buitenwijken van Damascus waren verdreven en door het regime werden aangevallen. Aziz werd geïnspireerd door het niveau van zelforganisatie van de beweging in haar verzet tegen het regime. In steden en buurten in het hele land hadden revolutionairen lokale coördinatiecomités gevormd. Dit waren horizontaal georganiseerde fora waar ze protesten planden en informatie uitwisselden over zowel de verwezenlijkingen van de revolutie als de brutale repressie waarmee de beweging te maken kreeg. Zij bevorderden geweldloze burgerlijke ongehoorzaamheid en waren toegankelijk voor vrouwen en mannen uit alle sociale, religieuze en etnische groepen. Revolutionairen organiseerden ook de verstrekking van voedselmanden aan mensen in nood en het opzetten van medische centra voor de verzorging van gewonde demonstranten die bang waren naar het ziekenhuis te gaan vanwege het risico van arrestatie.

Aziz was van mening dat dergelijke activiteiten weliswaar een belangrijk middel waren om het regime te weerstaan en dat zij het gezag ervan inderdaad hadden uitgedaagd, maar

dat zij niet ver genoeg gingen. Door hun organisatie ontwikkelden revolutionairen nieuwe relaties, onafhankelijk van de staat, gebaseerd op solidariteit, samenwerking en wederzijdse hulp, maar toch waren ze nog steeds afhankelijk van de staat voor de meeste van hun behoeften, waaronder werk, voedsel, onderwijs en gezondheidszorg. Door deze realiteit kon het regime zijn legitimiteit behouden en zijn macht bestendigen ondanks het wijdverspreide verzet van de mensen ertegen. In twee papers, gepubliceerd in oktober 2011 en februari 2012, toen de revolutie nog grotendeels vreedzaam was en het grootste deel van het Syrische grondgebied nog onder controle van het regime stond, begon Aziz te pleiten voor de oprichting van Lokale Raden. Hij zag deze als fora aan de basis waarin mensen collectief konden samenwerken om hun noden aan te pakken, volledige autonomie te verwerven van de staat, en individuele en gemeenschapsvrijheid te bereiken van overheersingsstructuren. Hij geloofde dat het bouwen van

autonome, zelfbesturende communes, regionaal en nationaal verbonden door een netwerk van samenwerking en wederzijdse hulp, de weg was naar sociale revolutie. Volgens Aziz, "hoe meer zelforganisatie in staat is zich te verspreiden... hoe meer de revolutie de basis gelegd zal hebben voor de overwinning."

Aziz was niet bezig met het grijpen van de staatsmacht en pleitte niet voor een voorhoedepartij om de revolutie te leiden. Net als de communards geloofde hij in het aangeboren vermogen van de mensen om zichzelf te besturen zonder de noodzaak van een dwingende autoriteit. Volgens hem zouden de nieuwe zelfgeorganiseerde sociale formaties die opkwamen "mensen in staat stellen autonoom controle te nemen over hun eigen leven, om te laten zien dat deze autonomie datgene is waar vrijheid uit bestaat". Aziz zag het als de taak van de gemeenteraden om dit proces van onafhankelijkheid van de staatsinstellingen te ondersteunen en te verdiepen. Hun prioriteit zou zijn om samen te werken met andere volksinitiatieven om te zorgen voor de vervulling van basisbehoeften zoals toegang tot huisvesting, onderwijs en gezondheidszorg; het verzamelen van informatie over het lot van gedetineerden en het verlenen van steun aan hun families; het coördineren met humanitaire organisaties; het verdedigen van land tegen onteigening door de staat; het ondersteunen en ontwikkelen van economische en sociale activiteiten; en het coördineren met recent gevormde milities van het Vrij Syrisch Leger om te zorgen voor veiligheid en gemeenschapsverdediging. Voor Aziz was de krachtigste vorm van verzet tegen de staat de weigering om ermee samen te werken door in het heden alternatieven op te bouwen die een voorbode waren van een emancipatoire toekomst.

In november 2012 werd Omar Aziz, zoals zoveel Syrische revolutionairen, gearresteerd en overleed korte tijd later in

de gevangenis. Maar voor zijn arrestatie hielp hij vier lokale raden oprichten in de volkswijken van Damascus. De eerste was in Zabadani, een agrarische en toeristische stad omgeven door bergen, zo'n 50 kilometer van de hoofdstad. De stad sloot zich snel aan bij de opstand in maart 2011 en hield regelmatig demonstraties om vrijheid en de vrijlating van gevangenen te eisen. In juni hadden jonge mannen en vrouwen een plaatselijk coördinatiecomité opgericht om demonstraties te organiseren en mediawerk te verrichten om de gebeurtenissen in de stad aan de buitenwereld kenbaar te maken. Net als de vrouwelijke communards van Parijs hebben ook de vrouwen van Zabadani hun eigen forums opgericht. Medio 2011 werd het Collectief van vrouwelijke revolutionairen van Zabadani opgericht. Zij namen massaal deel aan demonstraties en riepen op tot vreedzame burgerlijke ongehoorzaamheid. Ze speelden een leidende rol in de Dignity Strike in december 2011, een landelijke algemene staking die economische druk op het regime probeerde uit te oefenen. In januari 2012 richtten ze *Oxygen Magazine* op, een tweemaandelijks gedrukt tijdschrift met analyses over de revolutie en het bevorderen van vreedzaam verzet. De groep ontwikkelde zich later tot het Damma vrouwennetwerk, dat zich blijft inzetten om vrouwen te ondersteunen bij het opbouwen van veerkracht en het verlichten van de gevolgen van geweld in door conflicten getroffen gemeenschappen, en dat ook onderwijs en psychologische ondersteuning biedt aan kinderen.

Zabadani werd in januari 2012 bevrijd door milities van het plaatselijke Vrij Syrisch Leger. Er werden barricades opgeworpen en de stad werd onder controle van de inwoners gebracht. Er werd een lokale raad opgericht om het vacuüm op te vullen dat was ontstaan na het vertrek van het regime. De soennitische en christelijke inwoners van de stad kwamen samen om de 28 leden van de raad te kiezen uit gerespecteerde personen binnen de

gemeenschap en om een voorzitter te kiezen. Dit was de eerste Syrische ervaring met democratie sinds tientallen jaren. De raad richtte een aantal departementen op om het dagelijkse burgerleven te beheren, onder meer voor gezondheidszorg en humanitaire hulp, alsook een politiek comité dat betrokken was bij de onderhandelingen met het regime, en een rechtbank om lokale conflicten op te lossen. Een militair comité hield toezicht op de bataljons van het Vrij Syrisch Leger om de veiligheid te garanderen. Hoewel de vertegenwoordigers van de raad allemaal mannen waren, speelde het Collectief van vrouwelijke revolutionairen van Zabadani een belangrijke rol bij de ondersteuning van de activiteiten van de raad. Net als de Communards van Parijs slaagden de mensen van Zabadani, die droomden van een vrije en rechtvaardige samenleving, erin hun gemeenschap op creatieve wijze zelf te organiseren, onafhankelijk van gecentraliseerde staatscontrole.

Lokale autonomie en basisdemocratie werden door het regime gezien als zijn grootste bedreiging. Zoals de regering van Versailles, die geweigerd had tegen de Pruisen te vechten, haar wapens richtte op de communards, zo richtte het Syrische regime al zijn macht op de bevolking van Zabadani. De stad werd belegerd door het regime en zijn bondgenoot de door Iran gesteunde Hezbollah, en dagelijkse bombardementen leidden tot een dramatische verslechtering van de humanitaire omstandigheden. Binnen de stad kregen de revolutionairen ook te maken met

extremistische islamistische bataljons die in de loop van de tijd steeds prominenter werden en uiteindelijk in 2014 de controle overnamen van de lokale raad. Na een aantal mislukte staakt-het-vurenakkoorden heroverde het regime in april 2017 de controle over Zabadani, waarna veel van de inwoners onder dwang werden geëvacueerd.

De ervaring van Zabadani was opmerkelijk, maar niet uniek. In de loop van de Syrische revolutie werd er zoveel land bevrijd dat het regime in 2013 de controle over ongeveer viervijfde van het nationale grondgebied was kwijtgeraakt. Door de afwezigheid van de staat was het de zelforganisatie van de bevolking die de gemeenschappen draaiende hield en hen in staat stelde weerstand te bieden aan het regime, in sommige gevallen jarenlang. Honderden gemeenteraden werden opgericht in de nieuw gecreëerde autonome zones en zorgden voor essentiële openbare diensten zoals water- en elektriciteitsvoorziening, vuilnisophaaldienst en steun aan scholen en ziekenhuizen om te kunnen blijven functioneren. In sommige gebieden verbouwden en verdeelden zij voedsel. Mensen werkten ook samen om humanitaire organisaties, centra voor toezicht op de mensenrechten en onafhankelijke mediaverenigingen op te richten. Vrouwencentra werden opgericht om vrouwen aan te moedigen politiek en economisch actief te zijn en om de patriarchale mores aan te vechten. Een voorbeeld is het Mazaya-centrum in Kafranbel, Idlib, waar vrouwen beroepsvaardigheden werden bijgebracht, discussies over vrouwenrechtenkwesties werden gehouden en de dreiging van extremistische islamistische groeperingen werd aangevochten. Er werden vakbonden opgericht voor studenten, journalisten en gezondheidswerkers. In de noordelijke stad Manbij richtten revolutionairen de eerste vrije vakbond van Syrië op, die campagne voerde voor betere lonen. Culturele activiteiten bloeiden op, waaronder onafhankelijke filmcollectieven, kunstgaleries en

theatergroepen. In de bevrijde stad Daraya, dicht bij Damascus, bouwden revolutionairen een ondergrondse bibliotheek met boeken die zij uit de verwoeste huizen van de mensen hadden gered.

Na 2011, voordat de contrarevolutie hen de grond in boorde, leefden gemeenschappen in heel Syrië in vrijheid van de tirannie van het regime. De macht was teruggebracht naar het lokale niveau en de mensen werkten samen tot wederzijds voordeel, vaak in extreem moeilijke omstandigheden, om een pluralistische, diverse, inclusieve en democratische samenleving op te bouwen die de antithese was van het totalitarisme van de staat. Zij werden niet gemotiveerd door grote ideologieën, noch geleid door een bepaalde factie of partij. Zij werden gedreven door noodzaak. Hun bestaan alleen al was een uitdaging voor de door de staat gepropageerde mythe dat zijn voortbestaan noodzakelijk was om de vervulling van basisbehoeften en stabiliteit te verzekeren. De Syriërs toonden aan dat zij meer dan in staat waren om hun gemeenschappen te organiseren in afwezigheid van een gecentraliseerd, dwingend gezag, door egalitaire sociale structuren op te bouwen en opnieuw sociale banden van solidariteit, samenwerking en wederzijds respect te smeden. Er was niet één model of blauwdruk. Elke gemeenschap organiseerde zich in overeenstemming met haar eigen behoeften, unieke lokale omstandigheden en waarden - de essentie van zelfbeschikking - essentieel in een land dat zo sociaal en cultureel divers is als Syrië. Wat zij deelden was een verlangen naar autonomie ten opzichte van het regime en een streven naar gedecentraliseerde, zelfbeheerde organisatievormen.

Terwijl de ervaring van de Parijse commune in het Westen bekend en gevierd is, moeten we ons afvragen waarom soortgelijke experimenten in onze tijd in Syrië dat niet zijn - waarom ze er meestal niet in zijn geslaagd om zelfs maar de

meest elementaire vormen van solidariteit aan te trekken. Hoewel veel radicale theorieën pretenderen universeel te zijn, besteden ze vaak weinig aandacht aan andere, niet-westerse contexten of culturen. Als linkse denkers in het Westen aan Syrië denken, denken ze vaak aan buitenlandse staatsinterventie, extremistische islamistische groeperingen en talloze gewapende brigades die strijden om macht en grondgebied. Er wordt weinig aandacht besteed aan gewone mannen en vrouwen en hun moedige daden van verzet tegen een tiranniek, genocidaal regime. Deze mensen vormden de ruggengraat van het Syrische burgerverzet. Zij verzetten zich niet alleen tegen het regime, maar bouwden er ook een levensvatbaar, mooi alternatief voor op. Hun strijd kende vele facetten. Ze verdedigden hun zwaarbevochten autonomie tegen het regime en later tegen tal van buitenlandse strijdkrachten en extremistische groeperingen die hun bestaan als de grootste bedreiging zagen. Zij werden gemeden en vaak belasterd door de internationale gemeenschap, ook door mensen die zichzelf beschouwen als deel uitmakend van anti-imperialistisch links. Hun bestaan werd een ongemak voor de grote verhalen die men wilde vertellen over de Syrische revolutie en contrarevolutionaire oorlog. Epistemologisch imperialisme liet weinig ruimte voor de doorleefde Syrische realiteit.

Net als bij de Commune van Parijs valt er veel te leren van de revolutionaire ervaring van Syrië. In tijden van opstand of crisis ontstaan vaak nieuwe manieren van organiseren die alternatieven bieden voor de hiërarchische, dwingende en uitbuitende systemen die zowel door het kapitalisme als de staat worden gehanteerd. Door gedecentraliseerde zelforganisatie, zonder de noodzaak van leiders of bazen, maar door vrijwillige vereniging, samenwerking en het delen van middelen, kunnen mensen sociale verhoudingen veranderen en radicale sociale verandering teweegbrengen.

Zij laten ons zien dat emancipatoire perspectieven kunnen worden opgebouwd in het hier en nu, zelfs in de schaduw van de staat.

*****

Alle citaten komen uit de Engelse vertaling van Omar Aziz's twee papers over *The Formation of Local Councils* door *Bordered by Silence*, met uitzondering van het inleidende citaat dat afkomstig is van Twitter, dat nu is verwijderd.